

REFORMÁTUS KÁNTOR

Szerkeszti: Bódiss Tamás,
a Magyarországi Református Egyház Zsinati Hivatalában

Egyházi ének az iskolákban

A Magyarországi Református Egyház az egyházi éneket hivatalosan, önálló tantárgyként 2004-ben nevezte meg a középiskolai képzésbe illeszthető nyelvi előkészítő évfolyam tantervi ajánlásában, de a Debreceni Református Kollégium gimnáziumában már korábban élt gyakorlat szerinti tantárgyat több, 1990 után újra indult református intézmény már a törvényi előírásokat megelőzően bevezette. 2005-ben a Zsinat előírta, hogy az egyházi ének tantárgyat 2008. szeptember 1-jéig kell bevezetni a református egyházi fenntartás alatt működő alap- és középfokú közoktatási intézményekben.

A heti egyórás, egyéves egyházi ének kerettanterve a Református Pedagógiai Intézet (RPI) gondozásában 2006-ban született meg, A tanterv készítője *Hoppál Péter*, a Pécsi Református Kollégium akkori főigazgatója volt, szakértőként vett részt a munkában *Berkesi Sándor* és *Bódiss Tamás*. A kerettanterv kidolgozását gyakorló pedagógusok és intézményvezetők tanácsai és véleménye is segítették.

A református köznevelési törvény szerint az egyházi ének a hitoktatás tantárgy része, melynek óraszámát nem vehető figyelembe a kötelező és választható órák napi és heti összegzésekor. A tantárgy iskolatípusonként legalább két évig (négyévfolyamos középiskola esetén legalább egy évig) rendszeres tantárgyként, tanrendbe iktatottan —heti 1 órában— kötelező, más órával nem helyettesíthető és nem vonható össze. Foglalkoztatási szempontból az egyházi ének tantárgy tanítását a köznevelési intézmény pedagógiai programja —a fenntartóval egyetértve— a művészet műveltségterület részeként is meghatározhatja. Az egyházi ének oktatására jogosult az, aki

- felsőfokú egyházzene-szaki végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik,
- felsőfokú pedagógiai végzettséget és kántori oklevelet szerzett,
- ének-zene tanári és az adott iskolatípusban érvényes hittanoktatói, ill. vallás-tanári végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik, valamint
- a megfelelő egyházi tanfolyamon való részvétel után az, aki lelkipásztori, vallás-tanári, hitoktatói, illetve ének-zene szakos tanári végzettséggel és szak-képzettséggel rendelkezik,

— az általános iskola 1–4., illetve 1–6. évfolyamán az, aki a tanítóképzés keretében a szükséges szakismereteket elsajátította és a megfelelő egyházi tanfolyamot elvégezte.

— az egyházi ének tanítását segítő tanfolyam elvégzése 5 évre feljogosítja a tantárgy tanítására azokat a pedagógusokat, akik nem ének-zene szakos végzettséggel rendelkeznek.

A RPI egyik alapfeladata, hogy az intézmények tartalmi munkáját segítse, nevelési-oktatási szakvéleményeket, állásfoglalásokat készíttessen, valamint a magyar református köznevelési intézmények pedagógiai és kulturális hagyományait kutattassa, feldolgozza és megismertesse. Ennek keretében határozta el, hogy a köznevelési intézmények „református többletét” megvizsgálja, ezen belül az egyházi ének tantárgy oktatásának aktuális —2014-es— helyzetét felméri. A *Mórocz Ildikó* pedagógiai előadó vezetésével készített országos felmérés megmutatta, hogy szerteágazó és sok feladatot adó területről van szó. A tapasztalatok alapján a pedagógiai intézet szakmai fórumok, segédanyagok és tanfolyamok kidolgozását és megszervezését tűzte ki az egyházi éneket oktatók munkájának segítésére.

Már a 2005-ös egyházi törvény meghatározta, hogy „Az egyházi ének tanítását segítő tanfolyam szakmai programját az országos egyházzenei eladó az RPI-vel együttműködve dolgozza ki, a Doktorok Kollégiumának Himnológiai és Egyházzenei Szekciója, valamint a Zsinat illetékes szakbizottságai véleményezik, a Református Pedagógiai Intézet szervezi és akkreditáltatja, egyházi jóváhagyását a Zsinat Elnöksége végzi.” A RPI 2009-től szervezett 60 órás, állami elismerésű tanfolyamot, melynek érvényessége 2014-ben lejárt. Az új akkreditációt 120 órára bővítve —elsősorban gyakorlati típusú képzési órák számának emelésével— 2015 tavaszán fogadta el az Oktatási Hivatal a „Protestáns egyházi ének oktatása” elnevezéssel. A képzés tematikáját széles körű szakmai egyeztetés előzte meg, amelyben külső szakértőként részt vett *Bódis Tamás*, *Draskóczy Balázs*, *Dávid István*, *Pap Ferenc*, az RPI részéről pedig *Mórocz Ildikó*, *Márkus Gábor* és *Lőrincz Mónika*.

A képzés célja: képessé tenni a résztvevőket az egyházi ének tanításával, valamint az adott oktatási intézmény (egyházközség) zenei-egyházzenei életének vezetéséhez szükséges, speciális módszertani tudást igénylő feladatok ellátására, segíteni a hittan- és vallásoktatók, ének-zene tanárok, valamint lelkipásztorok és kántorok munkáját a protestáns egyházi énekekhez kapcsolódó teológiai, liturgikai, zenei és módszertani ismeretek megismertetésével, bővítésével, az azokhoz szükséges készségek kifejlesztésével.

Az első tanfolyam 22 fő részvételével 2015 júliusában indult; első részében himnológiai, egyházzenei, liturgikai, didaktikai és metodikai témájú előadások, foglalkozások zajlottak. A képzés második része iskolai, egyházközségi helyszínen folyt, ahol a résztvevők —saját maguk által kidolgozott gyakorlati

terv szerint— bemutató órákat és kóruspróbákat, valamint egyházi alkalmakat látogattak, hospitálás mellett esetenként aktívan is kivették a részüket a külső helyszínen zajló munkából. A tanfolyam bemutató vizsgatanítással és összetett záró dolgozat (portfólió) megírásával zárult. Ebben a hallgatók saját tapasztalataikról is beszámoltak. Ebből adunk közre egy csokorra valót az alábbiakban:

— Az énektanítás új formáját, módszereit volt alkalmam megismerni, Teljesen új megvilágításban látom az énekórák lehetőségeit és hangulatát.

— A legkisebb dolog megtanítása is gördülékenyebb, lendületesebb, oldottabb és vidámabb folyamat akkor, ha a szakmai háttér nagy és egyre nagyobb. Mivel olyan dolgokat láttam meg, amik létezéséről korábban nem is tudtam, már van esély a további elmélyülésre.

— Helyre kerültek bennem az eddig esetlegesen bizonytalan területek, illetve megerősítést is kaptam arra nézve, amit jól csinállok. A hospitálásokat, tanítási és kórusgyakorlatot különösen is élveztem. Jó volt kitekinteni a mindennapok rutinjából, mintegy „jó gyakorlat”-ként új impulzusokkal visszatérni a munkába.

— Kezdem „hallani” a gyerekeket, és magukra tudom őket hagyni, „szárnyukra tudom őket bocsátani” énekléskor. Tudom „pörgetni” az órát, belefér az ismétlés és az új anyag, és könnyebb fegyelmet is tartani az egyik nehezebben kezelhető osztályban.

— Egészen más készségekkel, ambíciókkal teszem ezt most, mint tettem eddig. Nem ismertem igazi forrásokat, segédanyagot csak néhányat, és igen, az internet világa talán indokolatlan mértékben állt távol tőlem. Óráim jószerivel az énekek lelkes énekléséből, énekelteséből álltak, rendszertelen egyháztörténeti kitekintőkkel megtűzdelve.

— Örülök, hogy rákényszerítettem magam: a gyakorlat ne csupán letudott, esetleg papíron leigazolt szükséges eleme legyen a portfóliónak, hanem profitaljnak belőle.

— A tanfolyam során megerősödtem abban, hogy mennyire fontos szerepünk van az egyházi nevelésben. Az ének és a zene áthat mindent a gyülekezetben és az iskolában. Semmi nem építi úgy a közösséget, mint a hitvalló ének.

— A protestáns egyházzene ilyen mélységű megismerése nekem alapvetően új terület.

— A tanfolyam jó kiindulási pontot adott abban, hogy az alapvető himnológiai, módszertani ismeretekkel, könyvekkel, előadókkal, internetes forráshegyekkel megismerkedjek.

— Rávilágított, milyen hatalmas terület az egyházzene s az ahhoz kapcsolható, kapcsolandó szegmensek világa.

— Jó volt rendszerezni a műfajokat, sorban állva látni végre az énekeskönyveket, meglepő énektanítási módszerekkel szembesülni, izgalmas volt archaikus kottaképeket elemezni, művek közti összefüggéseket felfedve látni, soha nem hallott műveket hallani, soha nem hallott teológiai összefüggésekről hallani, jó volt szokatlan és alapjaiban új hangképzési metodikával találkozni.

— Legjobban azt a munkát élveztem, amitől a legjobban tartottam: az énekek elemzését. Nagyon izgalmas volt az a kutatómunka, ami ezzel járt.

— Erősen foglalkoztat a kérdés, hogy milyen is az egyházi zene állapota Magyarországon, milyen másutt, s milyen különösen az én településemen. Milyen relatíve, másokkal vagy a múltbéli valósággal összehasonlítva? Milyen, ha egy ideális helyzetet rögzítő mércéhez mérem? Mekkora a társadalmi meghatározottsága, mennyire függ össze az egyházban és a világban zajló dolgokkal, és mennyiben javítható? Van-e esélyem nekem a megváltoztatásra, a jobbításra? Eleget-e erre az intellektusom, kompatibilis-e a munkahelyi, közéleti lekötöttségemmel? Végül: elégedett lehetek-e betöltött szerepemmel és abban kifejtett munkámmal, vagy új utakat, eredményeket keressek?

összeállította Bódiss Tamás

Beszámoló a GK Liturgiai és Himnológiai Bizottságának alakuló üléséről

2016. május 4-én tartotta alakuló ülését a *Generális Konvent Liturgiai és Himnológiai Bizottsága*. Az új testület az egész magyar reformátusságot érintő istentiszteleti (liturgiai) és ehhez szorosan kapcsolódó egyházzenei, az énekeskönyv megújítását célzó munkát végzi *Fekete Károly* püspök, bizottsági elnök és a titkári teendőket ellátó *Bódiss Tamás* egyházzenei vezető irányításával. A megalakult bizottságba az egyházrészek 2-2 tagot delegáltak, általában egy liturgiai és egy zenei területen munkálkodó tag személyében. A bizottságnak ezenkívül szakmai alapon meghívott tagjai is vannak.

A korábban a Magyarországi Református Egyház (MRE) keretében működött énekeskönyv-megújító munka tehát nem szűnt meg, hanem a liturgiai megújulási tervekkel szorosabb kapcsolatba kerülve folytatódik tovább. Mind az anyaországi, mind a határon túl élő reformátusok folyamatosan követhetik majd e munkát a híradásokon, beszámolókon keresztül.

A bizottság elnöke bevezetőjében ismertette a MRE Zsinatának őszi ülésén az új református énekeskönyv és példatár bevezetéséről elfogadott Zs-28/2015.11.19 számú határozatot. Ez egyebek mellett úgy rendelkezik, hogy „a MRE Zsinata, tekintettel a Generális Konvent elnöksége által már 2010-ben támogatott, a liturgiai és az énekeskönyvi munka összekapcsolására irányuló javaslatra, figyelembe véve a bizottságok által végzett eddigi munka szakmai eredményeit is, hozzájárul, hogy az egész magyar reformátusság istentiszteleti és ehhez szorosan kapcsolódóan egyházzenei életének megújítását szolgáló munka koordinálását a Generális Konvent keretében megalakuló Liturgiai és Himnológiai Bizottság vegye át”. Emlékeztet a sokféle elvárásra, amely ráterhelődik a liturgia és az énekeskönyv ügyére, ezért kiemelte, hogy a bizottság minden tagjának mozgósítania kell a lelki-szellemi és szakmai-tapasztalati tőkét ahhoz, hogy a bizottságra bízott munka ütemesen és eredményesen menjen végbe.